

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

κοτεινή παραμένει ἡ ἱστορική ἐξακρίβωσις διαφόρων ἐν Ζακύνθῳ τοπωνυμιῶν διὰ τὴν ἔλλειψιν δυστυχῶς ἐγγράφων, ἀρχαιοτέρων τῆς ιε'. ἑκατονταετηρίδος. Αἱ περιγραφαὶ διαφόρων περιηγητῶν καὶ τὰ ὀλίγα σφζόμενα ἐγγραφα πρὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀσθενῆς ἐπιχύνουσι φῶς εἰς πολλὰ τοπικὰ ὀνόματα, τινὰ τῶν ὁποίων ὅμως ἐξέλιπον σήμερον.

Παρὰ τῶν περὶ τοπωνυμιῶν καὶ τοποθεσιῶν πραγματευθέντων γνωρίζομεν, ὅτι πολλαὶ τούτων προῆλθον εἴτε ἐξ οἴκων, ἄλλοτε ἰσχυρῶν, ἀλλ' ἐξαφανισθέντων,¹ εἴτε ἐξ ἐπιφανῶν φυλάρχων, πρὸς οὓς ἐδόθησαν γαῖαι πρὸς καλλιέργειαν, κατὰ τὸ βυζαντινὸν σύστημα τῶν προνοιῶν,² εἴτε καὶ ἐξ ὀνομάτων ἐκκλησιῶν, φυτῶν, χρωμάτων κτ.³ Αἱ τοπωνυμιαὶ αὗται συνήθως φέρονται κατὰ γενικὴν ἐνικοῦ ἢ πληθυντικοῦ, τῶν ὁποίων ἡ ὀνομαστικὴ βᾶσιν ἔσχε, κατὰ Χατζιδάκιν,⁴ τὴν γενικὴν, ἐξ ἧς ὠρμήθη. Ὁ αὐτὸς προστίθησιν. «Ἐνια (ὀνόματα κωμῶν) σώζουσι τὸ *ἄδων* καὶ ἐκφέ-

¹ Βλ. Σάθαν. «Μνημεῖα Ἑλλ. Ἱστορίας». Τόμ. Α'. σελ. 18 καὶ 21 καὶ Τόμ. Δ'. σελ. 45. Ἐπίσης Δ. Καμπούρογλου. «Ἡ κἀθοδος τῶν Ρουμελιωτῶν» ἐν «Ἑβδομάδι», 1887 ἀρ. 38, 40 καὶ Π. Κ(αρολίδου). «Αἱ σλαβικαὶ ἐποικίσεις» αὐτόθι ἀρ. 39.

² Σ. Λάμπρου. «Ὀνοματολογία τῆς Ἀττικῆς». ἐν «Ἐπετηρίδι Παρνασσῶ» ἔτος Α'. 1897.

³ Ἡ Γοιτσέλη. «Κεφαλληνιακαὶ τοποθεσίαι» ἐν Παρνασσῶ». Τόμ. Α'. σ. 675.

⁴ Γ. Χατζιδάκ. «Γλωσσολογικαὶ μελέται». Τόμ. Α'. Ἐν Ἀθῆναις 1901 σελ. 197.

ρονται μετὰ τοῦ οὐδετέρου ἄρθρου, ὡσεὶ ἐξ ἀρχῆς ἦσαν ἐνικὰ εἰς *ἄδον*, πρβλ. Σκουλικάδων, Μαχαιράδων, ἐν πᾶσι τούτοις ἡ γενικὴ πληθυντικὴ Σκουλικάδων, Μαχαιράδων, ἀφοῦ σὺν τῷ χρόνῳ ἐλησημονήθησαν οἱ κτήτορες Μαχαιράδες, Σκουλικᾶδες, ἐξελήφθη ὑπὸ τῶν λαλούντων, ὡς ἐνικὴ αἰτιατικὴ τὸ Μαχαιράδων».

Ἐνίων τῶν κωμῶν καὶ τοποθεσιῶν τῆς Ζακύνθου τὰ ὀνόματα, ὡς τὸ πρῶτον ἀπαντῶσι καὶ ὅπως σήμερον φέρονται μετὰ καὶ τῆς ἀρχαιοφανοῦς ἢ πιθανότερας παραγωγῆς αὐτῶν, δημοσιεύω κατωτέρω, τηρῶν πρὸς εὐκολίαν ἀλφαβητικὴν σειρᾶν.

Ἀβυσσος (ἡ) Τοποθεσία ἀρχαιοφανῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ χωρίου Λιθακιάς διὰ τὸ ἐκεῖ, ἐν εἴδει φρέατος, βαθὺ χάσμα γῆς, οὗ τὸ βάθος, ἕνεκα τοῦ ἀνωμάλου σχηματισμοῦ, παρὰ τὰς γενομένας βολιδοσκοπήσεις, δὲν ἐξηκριβώθη.

Ἀνεμοδοῦρι (τὸ) (ἐκ τοῦ ἀνεμος - δέρω). Τοποθεσία ἀρχαιοφανῆς ἐπὶ λόφου προσηλλομένη ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Τῷ 1552¹ ἦτο χωρίον, οὐδόλως δ' ἀπίθανον νὰ ἐκαλεῖτο οὕτω τὸ χωρίον Γερακαρίον ἄνω. Ἀπαντᾷ καὶ **Ἀνεμογδοῦρι**.

Βολύμαις (ἡ). Χωρία τρία ὄρεινὰ (ἄνω, μέσον καὶ κάτω) τοῦ ἄλλοτε δήμου - Ἐλατίων. Γνωστὴ ἡ ὀνομασία ἀπὸ τοῦ ιε'. αἰῶνος, ἀλλ' ἄγνωστος ἡ προέλευσις τῆς λέξεως. Ὑπῆρχεν ἄρα ἐκεῖ οἰκογένεια Βολυμᾶς; Τοιαύτην δὲν ἀπαντῶ, ἀλλὰ τοῦναντίον **Βολυμῆς**² (1682) καὶ **Βολυμαρᾶς**³ (1710). Ἐπίσης ἀπαντῶ: **Χωρίον τῶν Βολυμῶν**⁴ καὶ **Χωρίον τῆς Βολύμας**⁵ (1517 καὶ 1519). **Χωρίον τῶν Βολυμῶν**⁶ (1525) καί: **εἰς τόπον, εἰς τὲς μολίβες**⁷ (1544) πλησίον τοῦ Σχιναρίου. Ὁ κάτοικος Βολυμιάτης, Βολυμιάτισσα.

Γερακάριον (τὸ — καὶ πληθ. Γερακαρία). Χωρία τρία

¹ Σ/γρ. Α. Φραγκόπουλον σ. 842.

² » Κ. Νοβάκιον σ. 115.

³ Ἐγγραφα Ἀρχαιοφυλακείου.

⁴ καὶ ⁵. Συμβ γρ. Ἄλ. Ραφτόπουλον.

⁶ Συμβ/γρ. Θ. Λύλωνίτης σελ. 25.

⁷ Συμβ/γρ. Π. Κοτρωνᾶς.

τοῦ ἄλλοτε δήμου Ἐρκαδίων ἐπὶ λόφων, ὧν τὸ μὲν ἄνω ἐπὶ τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ ὑψηλοτέρου λόφου καλεῖται καὶ *Μπούρα*, τὸ δὲ μέσον ἐπὶ ἑτέρου λόφου ἐν ἀπόπτῳ θέσει καὶ τὸ κάτω εἰς τὰς Ν. πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ λόφου.¹ Διὰ τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως πολλαὶ ἐξηγέθησαν γινώμαι. Καὶ πρῶτος ὁ Βαγβιανὶ² γράφει, ὅτι τὸ ὄνομα *Γερά Καρύα* προέρχεται ἐκ τῶν ἱερῶν Καρνείων, ἑορτῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος. Ὁ δὲ Ἀρχιεπίσκοπος Λάτας,³ ὅτι ἡ λέξις προέκυψεν ἐκ τῶν Ἱερῶν Καρύων, διὰ τὴν ἐκεῖ ὑπαρξίν ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, περίξ τοῦ ὁποίου ἦσαν πολλαὶ καρφαί, ὧν τὰ κάρυα ἔδιδον οἱ ἱερεῖς, ὡς ἱερά εἰς τοὺς ἐκεῖ ἀπανταχόθεν τῆς νήσου καὶ τῆς Πελοποννήσου προσερχομένους εἰς λατρείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἢ φράσις ἀπέλθωμεν εἰς τὰ Ἱερά Κάρυα, ἐξ ἧς παρεφθαρμένως ἐκλήθησαν Γερακαρύα. Ὁ Χιώτης,⁴ κατὰ προφορικὴν μαρτυρίαν, ἰσχυρίζετο, ὅτι ἡ λ. Γερακαρία παράγεται ἐκ τοῦ ἱέραξ, διότι ἐκεῖ ἰδίως, καθὼς καὶ ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ ΝΑ. τῆς Ζακύνθου, Γέρακας καλουμένῳ ἐγένετο τὸ πάλαι κυνήγιον γεράκων. Καὶ αὐτὸς ὁ Σ. Λάμπρος⁵ γράφει, ὅτι ἡ λ. Γερακαρίον οὐδὲν ἄλλο εἶνε, ἢ Ἱερακαρεῖον, τόπος δῆλον ὅτι, ἐν ᾧ ἑτρέφοντο ἱέρακες, χάριν κυνηγεσίας, κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, Ἱερακάρι(ο)ς δὲ ἦτο ὁ ἱερακοτρόφος, ἐξ οὗ τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα Γερακάρις.

Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Λάμπρου διὰ λογικῶν ἐπιχειρημάτων ἀντικρούει ὁ Κ. Κωνσταντόπουλος⁶ παραδεχόμενος, ὅτι: «τὸ ὄνομα τῆς κόμης προέκυψεν ἐξ οἰκογενειακοῦ ἑπωνύμου καὶ ὅτι πρέπει νὰ γράφηται *Γερακαρίων*, ὡς καὶ ἄλλαι τῆς Ζακύνθου τοπωνυμίαι, ὧν αἱ πλείσται ἐγένοντο ἐξ ἑπωνύμων μεσαιωνικῶν καὶ ἰδίως βυζαντινῶν, εἴτε κατὰ γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ, ὡς Μπόχαλη, Μπελούση, εἴτε κατὰ γεν.

¹ Λ. Ζώη. «*Λεξικὸν Ζακύνθου*». Τόμ. Α'. σελ. 170.

² Dizionario storico mitologico Tom. V.

³ «*Σιών*» ἑφημερίς, ἔτος Α'. ἀρ. 14.

⁴ Ἱστοριογράφος Ἑπτανήσου (1814-1894).

⁵ «*Νέος Ἑλληνομνήμων*» Τόμ. Β'. σ. 369-370.

⁶ «*Βυζαντίς*» Τόμ. Α'. 1909 σ. 474-476.

πληθυντικὴν οἰκογενειακῶν ἐπωνύμων, ὡς Μαχαιράδων, Μελινάδων, τῶν τελευταίων δηλούντων, ὅτι τὸ κτῆμα, ἢ περιοχὴ, τὸ τιμᾶριον ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἧς τὸ ὄνομα ἔφερεν, ἐπομένως, ὅτι τὸ Γερακαρίων σημαίνει, ὅτι ἢ περιοχὴ, ἢ τὸ τιμᾶριον ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Ἰερακαρίων ἢ Γερακαρίων ἐκ τοῦ ἐπωνύμου Ἰερακάριος ἢ Γερακάρι(ο)ς, ἔχοντας ἐπάγγελμα τοῦ τρέφειν καὶ ἐκγυμνάζειν ἱέρακας πρὸς κυνηγεσίαν, ἢ ἐκ τοῦ ἀξιώματος, ὅπερ παρὰ Βυζαντινοῖς ἔφερον τοιοῦτοι ἐκγυμνασταὶ ἱεράκων». Νομίζω, ὅτι ἡ γνώμη αὕτη τοῦ κ. Κωνσταντοπούλου τυγχάνει καὶ ἡ ὀρθότερα, τὴν αὐτὴν δὲ παρεδέχθη καὶ ἐγὼ γράφων περὶ τῆς λέξεως καὶ τῆς κώμης Γερακαρίων.¹

Ἐπίθετον *Γερακάρης*² ἀπαντῶ ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ιε'. ἑκατονταετηρίδος καὶ: *χωρίον τῶν Γερακαρίων* τῷ 1505³ καὶ: *χωρίον τοῦ Γερακαρίου* τῷ 1512.⁴ Ὁ κάτοικος Γερακαριώτης.

Γέρακας (ὁ) Ἀκρωτήριον ΝΑ. τῆς Ζακύνθου, ἀνήκον, τῷ 1726, τῷ πρωτοπαπᾶ Σ. Ρωμαντζᾶ.⁵ Ἀπαντᾷ τῷ 1579⁶, ἀλλὰ καὶ τῷ 1547⁷ κατεχόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰωάννη Γέρακα.⁸ Καὶ ἐν Ἀθήναις ὑπάρχει Μονὴ Πεντέλης Γέρακα. Ὁ κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλους γράφει,⁹ ὅτι τὸ ὄνομά του ὁ χῶρος οὗτος τῆς Ἀττικῆς τὸ ὀφείλει εἰς τὸν Μέγαν Λογοθέτην τοῦ Πατριαρχ. θρόνου Ἰέρακα ἀθηναϊκῆς καταγωγῆς, ὅστις ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐξαρχικῶς περὶ τὸ

¹ Λ. Ζώη. «*Ὅρια καὶ ὀνομασία τῶν δήμων Ζακύνθου*» ἐν «*Μούσαις*» ἔτος ΣΤ'. 1897. — καὶ ἰδίου. *Λεξικὸν Ζακύνθου*. Τόμ. Α'. σελ. 170.

² Ἐγγραφα διάφορα Ἀρχαιοφυλακείου.

³ Συμβ/γρ. Ν. Φραγκόπουλος καὶ κατωτέρω (1508) «... ὁ υἱὸς τοῦ Γερακάρη ἀπὸ τὸ Γερακαρίο...»

⁴ Σ/γρ. Ἀ. Ραφτόπουλος σ. 74, 92 καὶ 381.

⁵ Σ/γρ. Γ. Πάντιμος σ. 145.

⁶ Σ/γρ. Κύμβης.

⁷ Σ/γρ. Θ. Παρίσης σ. 39.

⁸ αὐτόθι.

⁹ «*Ἀθήναι*». Τῆ 21 Δ/βρίου 1918.

1578. Ὁ Ἰφραξ Ἀλεξάνδρου ἦτο ἐκ τῶν ἔσοχωτέρων συγγραφέων τῶν τότε χρόνων...

Γύρι (τό). Χωρίον ὄρεινόν τοῦ ἄλλοτε δήμου Ναφθίων. Ὁ Βαρβιάνης¹ συμπεραίνει, ὅτι ἡ ὄνομασία **Γύρι** ἐλήφθη ἐκ παραφθορᾶς τῆς λ. **Υρία**, ἀρχαίας ὄνομασίας τῆς Ζακύνθου, κατὰ Πλίνιον.² **Χωρίον Γύρι** ἀπαντῶ τῷ 1534³ καὶ **Χωρίον τοῦ Γήρη**, τῷ 1540.⁴ Οἰκογένειαν ὅμως **Γύρι** ἢ **Γήρη** οὐδαμοῦ ἀπαντῶ.

Μπουγιάτο. (τό) Χωρίον τοῦ ἄλλοτε δήμου Ἀρτεμισίων, ἀρχαιότερον ἀπαντᾷ: **Χωρίον τοῦ Μπουάτου**⁵ (1520), **Χ. τῶν Μπιάτων**,⁶ (1526), **Χ. τῶν Μπονάτων**,⁷ (1529), **Χ. τῶν Μπιγιάτων**,⁸ (1537) καὶ **Χ. τοῦ Μπεάτου**⁹ (1571). Ἡ ὄνομασία προῆλθεν ἐκ τῶν φυλάρχων Μπούα, ὧν κλάδος ἐγκατασταθεὶς ἐν Ζακύνθῳ, ἔλαβεν ὡς κτῆμα τὸν γῶρον ἐκεῖνον κληθέντα τῶν **Μπουάτων**, **Μπουγιάτον**¹⁰ καὶ νεωτέρως **Βουγιάτον**.

Ροῖδο (τό). Χωρίον Β. τῆς λίμνης τοῦ Μακρῆ τοῦ ἄλλοτε δήμου Λιθακιωτῶν. Κατὰ τινὰ παλαιὰν παράδοσιν, ὠνομάσθη οὕτω τὸ μέρος τοῦτο διὰ τὸ ὑπάρχειν ἐκεῖ πολλὰς ροιάς, ὧν ὁ καρπὸς κοινῶς καλεῖται Ροῖδο. Νομίζω ὅτι ἡ κόμη αὕτη ἄλλοθεν ἔχει¹¹ τὴν ὄνομασίαν. Ὁ Βαρβιάνης μνημονεῦει, ὅτι εἰς τὰ οἰκογενειακὰ ἔγγραφα τῶν κομήτων Λογοθετῶν ὑπάρχει σημεῖωμα, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Θ^κου τοῦ Σκοποῦ ἐν Ζακύνθῳ παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Λεονάρδου

¹ «Χρονικά» παρὰ τῷ Ἀρχιεπισκοπικῷ.

² Λ. Ζώη. «Λεξικόν.» Τόμ. Α'. σ. 205.

³ Συμβ/γο. Δ. Καλανδρῖνος σ. 47.

⁴ Σ/γο. Ν. Δόριζας σ. 505.

⁵ Σ/γο. Ν. Φραγκόπουλος σ. 52.

⁶ Σ/γο. Θ. Λύλωνίτης σ. 189.

⁷ αὐτόθι σ. 396.

⁸ Σ/γο. Δ. Καλανδρῖνος σ. 90.

⁹ Σ/γο. Α. Πλατυπόδης.

¹⁰ Λ. Ζώη. «Λεξικόν,» ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 686 ἐν λέξει **Μπουγιάτο**.

¹¹ «Χρονικά» ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 8.

¹² Ἐγγραφα λατινικῆς Ἐπισκοπῆς Ζακύνθου.

Δὲ - Τόκου, Κόμητος Παλατινοῦ Κεφαλληνίας - Ζακύνθου, εἰς τινα καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἠγέρθησαν ἔριδες μεταξὺ τοῦ εὐγ. Πετρούτσου ντὶ Μπονιβέντη, λεγομένου Ροῖδο, καὶ τινος ἱερομονάχου Ἰωαννικίου, αἱ ὁποῖαι διηρθετήθησαν, τῷ 1446. Ἐκ τοῦ ἐπωνύμου. Ροῖδο τοῦ Μπονιβέντη, κατέχοντας κτήματα, τῷ 1479, ³⁸ κατὰ τὴν περιφέρειαν ἐκείνην, ἐκλήθη καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο *Ροῖδο*.

Περὶ ἄλλων τοπωνυμιῶν τῆς Ζακύνθου θὰ διαλάβω ἄλλοτε.

Ζάκυνθος

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Χ. ΖΩΗΣ

³Ἀρχαιοφύλαξ

